

mestall

any XXIII
núm. 49
juny 2021

mestall: 1. mescla de diferents espècies de cereals; 2. conjunt homogeni de coses diverses

Butlletí de l'Associació d'Història Rural

CRIDA PER AL MESTALL NÚMERO 50

Ara fa dos anys, la primavera de 2019, l'Associació d'Història Rural va celebrar el seu vintè aniversari. L'exposició que recollia les diferents activitats de l'Associació ja deixava entendre que seguirien altres celebracions. El Consell de Redacció del *Mestall* volem celebrar, el desembre d'aquest any, el mig centenar d'exemplars del butlletí. Per això fem una crida des d'aquí als nostres lectors per tal de recollir iniciatives i col·laboracions per al proper número.

El número que teniu a les mans, el número 49, pot servir d'inspiració. El soci Salvador Vega firma un nou article sobre l'impacte d'una epidèmia històrica. D'aquesta manera, dona continuïtat i engruixeix el dossier que vam iniciar ara fa un any, en ple confinament, moguts per la voluntat de dialogar amb el present. Ben segur que aquesta temàtica continuarà, en els propers números, tot donant cabuda a noves col·laboracions, que

sempre seran benvingudes. Amb aquest dossier vam encetar una línia de diàleg amb el present que volem eixamplar a altres tipus de temàtiques. La col·laboració de Gabriel Jover d'aquest número n'és una mostra; voldríem que tingués continuïtat en els propers. Per últim, a més de les col·laboracions habituals (com la David Moré, que ens fa viatjar per les salines històriques), en aquest número comptem amb la col·laboració del director del Museu del Suro de Palafrugell; aquesta enforteix les relacions de l'Associació amb el territori i constitueix també una crida a futures col·laboracions amb museus i arxius.

Com sempre, podeu enviar les propostes a: mestall@hotmail.com

Consell de Redacció del Mestall ■

Fotografia: l'Associació

SUMARI

Portada

Crída per al Mestall número 50

Dossier

Apunts d'uns anys de contagi. Verges i la Tallada, 1589-1592

Actualitat

Per un món rural sustentable: aproximació històrica a la proposta d'una renda bàsica universal

Patrimoni

Exposició: «Sentir la sureda» de Michele Curel, al Museu del Suro

Entorn de la sal. Un viatge de l'Escala a Cardona i, d'aquí, a les salines d'Añana (Àlaba)

Llibres

Marisa Roig, *El curs del Fluvià en el tram baix, segles xvi-xx.*

De Sant Pere Pescador a Empúries

Agenda

El Fluvià o Clodià, tal com apareix esmentat en els texos romans i en la documentació de l'alta edat mitjana, tot i tenir una conca prou extensa, a dia d'avui encara no disposa de cap infraestructura hidràulica de prou entitat per regular-ne eficaçment el cabal. És l'únic riu de Catalunya sense aquest tipus d'intervenció. Els projectes d'embassament a Crespià o a Esponellà, com ha explicat detalladament David Pavon, no varen prosperar, de manera que les seves crescudes i avingudes continuen provocant episodis recurrents d'inundacions en el seu tram baix. Recentment, el temporal Glòria (2020) ens ha permès comprovar-ho. Aquesta fragilitat i dinamisme del seu paisatge queden ben palesos en el llibre que Marisa Roig ha dedicat no només al riu en tant que entitat física (geogràfica i geològica), sinó també —i sobretot— a les comunitats humanes que històricament han viscut a les seves vores i han bregat tant per minimitzar els seus impactes negatius com per aprofitar-lo com a recurs.

El treball de Marisa Roig se centra precisament en el darrer tram, el baix, entre Sant Miquel de Fluvià —quan al riu ja només li queden uns 15 metres de desnivell sobre el mar— i les desembocadures dins el municipi de Sant Pere Pescador. I parlem en plural per referir-nos als punts de desguàs perquè, de fet, n'hi ha dues. Aquesta és una de les conseqüències de les llevantades de gener i febrer de 1740, que varen desviar les aigües des de la seva sortida anterior, a tocar d'Empúries, cap a una nova desembocadura, més al nord, que coincideix amb l'actual.

El llibre, d'extensió moderada, s'organitza en dos grans capítols, precedits d'una introducció en què s'exposen els antecedents. Tot i la referència als primers assentaments humans o als dessecaments i drenatges medievals, però, el treball posa el focus en el període comprès entre el segle XVI i el segle XX, enmig del qual es produeix aquell canvi de recorregut. El primer bloc tracta sobre l'explotació que les comunitats locals feien dels recursos proveïts pel riu i pels estanys i aiguamolls que circumdaven el seu curs. Es revisen els processos de dessecament i de colonització agrària, la construcció de la xarxa de comunicacions (des dels guals i les barques de passatge, fins al ferrocarril), l'activitat pesquera i comercial en els ports i embarcadors, etc.

Mentre que aquest primer capítol posa l'atenció en l'activitat econòmica generada al voltant del riu, en els seus aprofitaments, el segon bloc apunta a l'altre costat de la balança, el dels riscos i costos que comportava viure-hi al costat. Es repassen els grans episodis d'aiguats i inundacions i es reconstru-

eixen els esforços de propietaris particulars i de comunitats locals per defensar-se'n mitjançant la construcció de motes i altres obres hidràuliques. La importància d'aquestes intervencions era tan gran que, l'any 1600, el bisbe gironí va concedir llicència als santperencs per treballar en diumenge i dedicar-lo a reparar les obres de defensa.

En un treball sobre un accident geogràfic com un riu, les imatges són molt importants per tal que el lector pugui reconstruir mentalment els espais i paisatges als quals s'està fent referència. No és un tema anecdòtic, de mera il·lustració estètica. Les imatges són una eina que contribueix a la comprensió d'allò que s'exposa. En aquest sentit, el conjunt d'il·lustracions que acompanyen el text és de gran utilitat. Algunes són de tipus cartogràfic —i permeten visualitzar els canvis en el traçat del riu—, altres es refereixen a plànols i projectes d'obra, o són fotografies antigues sobre aprofitaments i elements ja desapareguts; finalment, també hi ha algunes fotografies actuals. Totes les imatges estan acompanyades d'un peu de foto prou extens i elaborat, com si fos un segon fil narratiu.

El llibre de Marisa Roig enllaça amb la sòlida tradició de la geografia històrica empordanesa, encapçalada per obres de referència clàssiques com *El Alto Ampurdán* d'Albert Compte o *El paisatge humà de la Costa Brava*, d'Yvette Barbaza, però és sobretot un llibre d'història. El Fluvià és el protagonista, així com les principals sèquies i recs que extreuen les seves aigües del riu o que hi desguassen, i els múltiples estanys de la zona (el de Pontarrons, el de Siurana, el de Sant Tomàs o el de Cinc Claus); però el focus del llibre són els homes i la seva relació amb el riu al llarg del temps.

La reconstrucció dels espais històrics és una tasca complexa, perquè, habitualment, les fonts documentals són incompletes i, quan les tenim, no acostumen a ser gaire precises. Ubicar topònims antics en zones tan dinàmiques com el darrer tram d'un curs fluvial és una tasca difícil. Encara que l'existència d'un corpus cartogràfic important hi ajudi, cal un coneixement en profunditat del territori —que l'autora demostra sobradament— en dues dimensions, l'actual i la temporal. És precisament aquest coneixement ordenat, detallat i precís sobre el riu Fluvià, el seu espai i les relacions humanes que ha vertebrat, el que el llibre acaba transmetent i aportant.

Enric Saguer ■

ROIG, Marisa

El curs del Fluvià en el tram baix, segles XVI-XX. De Sant Pere Pescador a Empúries

Figueres: Ajuntament de l'Escala, 2020, 151 pàgs.

